

DRETS

dels

INFANTS

20+1

DRETS INFANTS DRETS
DRETS INFANTS DRETS
INFANTS DRETS INFANTS
INFANTS DRETS INFANTS

**La Infància a Europa. Vint anys de
Convenció dels Drets de la Infància**

La Infància a Europa. Vint anys de Convenció dels Drets de la Infància

Araceli Lázaro Aparicio.

Educadora Social i Pedagoga

Secretària de l' Observatori dels Drets de la Infància de la Secretaria d'Infància i Adolescència del Departament d' Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya

Procés d' implementació: de la teoria a la pràctica

Hi ha un gran consens en considerar la Convenció dels drets de la Infància com un bon instrument de reconeixement i millora del paper actiu dels nens i nenes a la societat. El debat i la reflexió plantejada és si la considerem com a punt arribada, o només com a punt de partida.

Com a element de procés, considero important ressaltar les diferències significatives entre:

- **La Declaració dels Drets de l'Infant de 1959:** basada en l'anunci de drets futurs i en un fort compromís ètic no vinculant.
- **La Convenció dels Drets de la Infància de 1989:** com a un Codi Internacional de caràcter vinculant que obliga als països signants i crea el Comitè dels Drets de l'Infant com a mecanisme del seu seguiment.

La consideració a nivell mundial dels **nens i les nenes com a subjectes de dret**, i el compromís de l'adequació de les legislacions dels països signants a l'esperit de la nova norma, marca un abans i un després en la consideració dels nens i nenes com a categoria social. Però també obliga a desenvolupar polítiques d'infància garantistes d'aquells drets reconeguts i signats.

Per primera vegada, es defineixen i organitzen els drets en blocs específics, popularment coneguts com "**les quatre p**":

- **Drets de protecció:** com aquells que garanteixen als nens i nenes la protecció del maltractament, tot tipus d'explotació i la discriminació per raons de raça, edat, sexe o religió.
- **Drets de provisió:** el dret a gaudir d'un desenvolupament òptim de benestar, a l'educació, a l'assistència mèdica i a unes condicions dignes de vida.

- **Drets de participació:** relacionats amb el dret a la lliure informació, l'expressió d'opinió, la participació a les decisions que els afecten i a reunir-se i crear les seves pròpies organitzacions.
- **Drets de prevenció:** relacionats amb el dret a detectar el més aviat possible les situacions que posin en perill el ple gaudiment dels drets i de les nenes.

Tot considerant que la **Declaració** anterior només havia *anomenat* els drets de protecció, és evident que la **Convenció** representa un nou escenari sobre el repartiment del poder i el paper que han de jugar els infants i els adults a la societats contemporànies.

No estaria de més, que vint-i-un anys després de la promulgació de la Convenció sobre els drets de la Infància adoptada per l'Assemblea de Nacions Unides al 1989, dediquéssim un temps de la vida dels adults a pensar sobre com ha repercutit al quotidià dels nens i les nenes aquesta **norma magnànima**. I si és possible, concretar-ho en l'anàlisi de les seves necessitats i/o problemes i la conseqüent responsabilitat adulta en el procés i en els resultats.

Com a punt de partida, pot ser estigui bé ser humils, i assumir que no és gens fàcil fer avaluacions sense programacions prèvies ni indicadors d'una Convenció que a més a més és de caràcter Universal.

No podem obviar que la globalització també afecta la idea prèvia que els adults tenim sobre com hauria ser una adequada infància i què haurien de fer i què no els nens i les nenes en un concepte d'**infància ideal**. I que amb freqüència, aquestes ideacions no responen a les necessitats reals dels nens i nenes (als que no consultem) ni als diferents contextos socials (Borden i Ennew, 2001).

És significatiu comprovar que el consens sobre la "invisibilitat mundial" de la infància com a subjecta de dret pren encara més rellevància si considerem la generalització de la idea que la infància només té problemes als països pobres i en desenvolupament, però no a Europa.

Quedi doncs clar, que hem de ser curosos en l'anàlisi i les interpretacions de dades universals avui per avui poc participades i majoritàriament definides des de la mirada adulta.

Acceptant aquesta premissa, és significatiu comprovar que el consens sobre la "invisibilitat mundial" de la infància com a subjectes de dret pren encara més rellevància si considerem la generalització de la idea que la infància només té problemes als països pobres i en desenvolupament, *però no a Europa*.

Aquesta imatge, àmpliament generalitzada, va impulsar a UNICEF a crear el centre d'Investigacions Innocenti a Florència amb una línia específica d'investigació i promoció dels drets relacionada amb la pobresa infantil als països industrialitzats.

Primera aproximació a la realitat

Com deien anteriorment, comptem des de 1988 amb recerca específica del **Centre Innocenti de Florència** sobre l'estat del benestar de la infància a Europa. I és en les seves dades del *Report Card n°7* (C. de Recerca Innocenti, 2007) en la que fonamentaré la meva reflexió.

L'estudi mencionat trasllada el concepte de dret al de **benestar**, i per poder mesurar aquest benestar al que tots els nens i nenes tenen dret segons la Convenció, el concreta i defineix en **sis grans dimensions** i els corresponents indicadors d'avaluació de cada una d'elles.

Aquestes grans dimensions van ser:

- Benestar material.
- Salut i Seguretat.
- Benestar educatiu.
- Relacions familiars i entre iguals.
- Conductes i riscos.
- Benestar Subjectiu.

És important destacar que incloure la dimensió de benestar subjectiu va possibilitar la participació directa dels nens i nenes en la recerca, i que en molts casos va representar canvis percentuals als aconseguits sense considerar aquesta variable.

Estat de la qüestió al 2007

Tot i que a la recerca, referida a països rics, estan inclosos a més de tots els països europeus Canadà, Japó, Israel i Estat Units, les dades obtingudes¹ poden sintetitzar-se al quadre següent:

Només Suècia va complir amb els 10 indicadors seleccionats. Islàndia queda amb 9, Dinamarca, Finlàndia França i Noruega amb 8, i la majoria entre 6 i 5. Espanya es queda amb només 3 dels indicadors aconseguits.

¹ Síntesi de dades de Centre de Recerca Innocenti (2007): *op. cit.*

Dimensions	Indicadors	Mitjana resultant a la recerca
BENESTAR MATERIAL	Percentatge de nens/es i joves amb renda menor que el 50% de la mitjana	11'2
	Percentatge de joves que declaren baix poder adquisitiu familiar	19'8
	Percentatge de joves que declaren menys de 5 pertinences educatives	27
	Percentatge de joves que declaren tenir menys de 10 llibres a casa	7'9
	Percentatge de famílies en edat de treballar amb nens sense pares amb treball	5
SALUT I SEGURETAT	Tassa de mortalitat infantil per mil nascuts vius	4'5
	Tassa de baix pes al néixer (menys de 2.500 grams)	6'4
	Xarampió . % nens vacunats als 12-23 mesos de vida	90
	DTP3. % nens vacunats als 12.23 mesos	94
	Polio. % nens vacunats 12.23 mesos	93
	Mortalitat infantil. Accidents i lesions per 100.000 de menys de 19 anys	14'3
BENESTAR EDUCATIU	Competències en lectura als 15 anys,	500 * (de 25.000)
	Competències en matemàtiques als 15 anys	505 * (de 25.000)
	Competències en ciències als 15 anys	504 * (de 25.000)
	Estudiants a temps complert en institucions de 15 a 19 anys	82'5
	Percentatge de joves de 15-19 que NO reben ensenyament i NO tenen treball	6'9
	Percentatge d'alumnes de 15 anys que aspiren a treball de baixa qualificació	27'5
RELACIONS FAMILIARS I ENTRE IGUALS (1)	Percentatge que viuen en estructures monoparentals	12'7
	Percentatge que viuen en estructures familiars reconstituïdes	8'3
	Percentatge d'alumnes que comparteixen el menjar principal amb als seus pares varies vegades a la setmana	79'8
RELACIONS FAMILIARS I ENTRE IGUALS (2)	Percentatge d'estudiants que parlen amb els seus pares varies vegades a la setmana	62'8
	Percentatge de joves que consideren als seus companys "amables i servicials"	65'6
CONDUCTES I RISCOS	Percentatge de joves que fumen cigarretes al menys una vegada a la setmana	11
	Percentatge de joves que s'han emborratxat al menys dues vegades	15'4
	Percentatge de joves que han consumit cannabis els últims 12 mesos	21'4
	Tassa de fecunditat en adolescents per 1000 dones de 15-19	16
	Percentatge de joves que han Mantingut relacions sexuals als 15 anys	23'6

	Percentatge de joves que usen preservatius als 15 anys	76
	Percentatges de joves que participaren a baralles els últims 12 mesos (11.12 i 13 anys)	38'1
	Percentatge de joves que van patir assajament escolar al menys 1 vegada als 2 últims mesos (11-13 i 15 anys)	31
	Percentatge de joves que mengen fruita a diari	34'2
	Percentatge de joves que esmorzen tots els dies d'escola	64'4
	Mitjana de dies en els que realitzen activitats físiques , una hora o més a la setmana	3'9
	Percentatge de joves amb sobrepès (11,13,15	12'9
BENESTAR SUBJECTIU	Percentatge de joves que qualifiquen la seva salut "regular o dolenta" (11-13 i 15 anys)	14'1
	Percentatge de joves amb puntuacions per sobre de la mitjana en l'escala de satisfacció vital (11-13i 15 anys)	85'8
	Percentatge d'estudiants que estan d'acord amb la frase " em sento un intrús o al marge de les coses "	6'7
	Percentatge d'estudiants que estan d'acord amb la frase " em sento incòmode i fora de lloc" (15 anys)	9'8
	Percentatge d'estudiants que estan d'acord amb la frase " em sento sol " (15 anys)	7'4
	Percentatge de joves als que "els agrada molt anar al col·legi" (11.13 i 15 anys)	23'3

Cal aclarir que les dades recollides al quadre són les mitjanes, però l'estudi² compara els resultats entre els països, fet que possibilita l'anàlisi de les polítiques globals d'infància i també les de cada país.

Com a contrapunt de referència, i complementat aquesta anàlisi, tenim també el *Report Card nº8* (C. de Recerca Innocenti, 2008), que ens mostra de manera exhaustiva quins són els **serveis destinats a la primera infància a Europa**. Considero que és una bona manera de relacionar els resultats del benestar infantil amb els esforços i la dedicació de les diferents polítiques d'infància.

Els indicadors seleccionats com a situació òptima de benestar infantil van ser els següents: "baixa parental d'un any amb el 50% del salari; un pla nacional de prioritat als nens desfavorits; serveis d'atenció infantil subvencionats i regulats pel 25% dels nens i nenes menors de 3 anys; serveis a la primera infància subvencionats i acreditats per al 80% de nens i nenes de 4 anys; un 80% de tot el personal encarregat de l'atenció infantil amb formació; un 50% del personal del serveis acreditats d'educació a la primera infància amb formació superior i títol pertinent; proporció mínima entre personal i nens i nenes de 1:15 a l'educació pre-escolar; inversió del 1% del PIB en serveis a la primera infància; taxa de pobresa infantil inferior al 10%; i cobertura quasi universal dels serveis essencials de salut infantil".

² Op. cit..

Del resultat, cal dir que només Suècia va complir amb els 10 indicadors seleccionats. Islàndia queda amb 9, Dinamarca, Finlàndia França i Noruega amb 8, i la majoria entre 6 i 5. A destacar que Espanya es queda amb només 3 dels indicadors aconseguits..

Dades, totes elles, prou contundents com per desmuntar la falsa imatge de felicitat infantil europea.

Algunes propostes responsabilitzadores

Creiem sincerament que tenim ja diagnòstics suficients sobre les necessitats urgents de la infància també als països denominats rics. I també que sabem o hauríem de saber com respondre a les mateixes en la clau promoguda per la Convenció dels drets de la Infància.

Per una banda, des de 1998, el **Comitè Dels Drets de l' Infant de Nacions Unides** insisteix en el compliment de les orientacions següents:

1. **Reforç de la coordinació** efectiva entre els organismes públics nacionals, regionals i locals, en l'aplicació de les polítiques de promoció, protecció i participació dels nens i nenes.
2. **Formular una estratègia global** per a la infància i adolescència sobre la base dels principis i disposicions de la Convenció.
3. **Preparar i aplicar** polítiques intersectorials destinades a la infància.

Per l'altra, comença a visualitzar-se la necessitat de coordinar les polítiques europees d'infància.

Sabem que al llarg de l'any 2000, i fruit del necessari consens en les polítiques europees, els estats membres de la Unió Europea van crear un **Grup Intergovernamental Permanent de la Infància** al que van posar el nom de L'Europe de l'Enfance. És el resultat de la necessitat compartida de conèixer i comprendre millor les condicions de vida dels nens a Europa i les polítiques i pràctiques desenvolupades a cada país.

Va ser tres anys després, al gener de 2003, que es presenta oficialment a Florència la **Xarxa Europea d'Observatoris Nacionals de la Infància** (Lázaro, 2008) amb l'acrònim de ChildONEurope. Els seus membres actuals són: Bèlgica, Chipre, Dinamarca, França, Irlanda, Itàlia, Luxemburg, Portugal i Espanya.

Són petits passos, però molt importants pel reconeixement del compromís compartit. Perquè malauradament, i com diu el manifest del BICE (2009):

“Els compromisos adquirits encara són lluny de ser respectats a tot arreu. Massa sovint es considera els infants com a objectes d'assistència, o destinataris d'alguns

drets que els són atorgats com na almoina. Massa infants en el món resten al marge dels seus drets, fins i tot els més fonamentals”.

Des de aquí, ens adherim des de aquí a la seva crida per a:

- **Vetllar** activament perquè cada infant i tots els infants puguin créixer en condicions dignes i en el ple respecte dels seus drets.
- **Donar l'exemple** de la solidaritat a fi que cada infant pugui fer experiència d'altruisme, de generositat i esdevingui capaç de contribuir al bé comú.
- **Exigir** a les autoritats públiques que compleixin amb els seus deures a favor de la família i dels infants, i que millorin constantment les seves polítiques en aquest camp.

Res millor per aquesta celebració del vint-i-unè aniversari de la Convenció que reivindicar-nos com a adults responsables de la garantia dels drets dels infants i adolescents i promotors d'accions responsables com a justícia, i no únicament com a voluntat.

A photograph showing three children sitting on a stone wall, looking out over a city. The child on the left is wearing a brown jacket, the middle child is wearing a blue jacket, and the child on the right is wearing a red jacket with a blue collar. They are all looking towards the city in the background. A green text box is overlaid on the right side of the image.

La globalització també afecta la idea prèvia que els adults tenim sobre com hauria ser una adequada infància i què haurien de fer i què no els nens i les nenes en un concepte d'infància ideal. I que amb freqüència, aquestes ideacions no responen a les necessitats reals dels nens i nenes.

Bibliografia

- Borden, J. i Ennew, J. (2001): ***La infancia en el centro de atención: un manual para la investigación participativa con niños***. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- Centre de Recerca Innocenti (2007): ***Report Card, núm. 7: Pobreza infantil en perspectiva. Un panorama del Bienestar infantil en los países ricos***. Florència: UNICEF.
- Centre de Recerca Innocenti (2008): ***Report Card núm. 8. El cuidado infantil en los países industrializados: transición y cambio***. Florència: UNICEF.
- Lázaro, A. (2008): ***L'espai dels Observatoris en el marc de les polítiques públiques d'infància i adolescència***, en Educació Social, núm. 38, gener-abril 2008. Barcelona: Fundació Pere Tarrés.
- BICE, Bureau International Catholique de l'Enfance (2009): ***Appel mondial à une nouvelle mobilisation pour l'enfance***, www.bice.org. En català "Crida mundial a una nova mobilització per a la infància" a secció "Campanyes" de la web de Justícia i Pau: www.justiciapau.org [darreres consultes, 4-6-09].